

Přehled literárních epoch a směrů do konce 19. století

ANTIKA

- **Řecká literatura (cca 8. stol. př. Kr. - 1. st. př. Kr.)** – řecká poezie (Homér, Sapfó), filozofie (Aristoteles, Platón), drama (Euripides, Sofoklés, Aischylos, Aristofánes), rétorika (Démostenés), bajky (Ezop), dějepiscevtví (Thúkydídés, Hérodotos)
- **Římská literatura (3. stol. př. Kr. - 5. stol. n. l.)** – římská filozofie (Petronius, Seneca, Marcus Aurelius), poezie (Catullus, Vergilius, Ovidius), drama (Plautus), próza (Petronius), válečné zápisky (G. Julius Caesar), řečnictví (Cicero), dějepiscevtví (Tacitus)
- Bible – Starý + Nový zákon (cca 10. stol. př. Kr. - 4. st. n. l.)

STŘEDOVĚK

- cca 5. století n. l. - konec 15. století; **latinská literatura, literatura v národních jazycích** (rozvoj českého písemnictví)
- **Hrdinské národní eposy** (*Beowulf, Píseň o Cidovi, Píseň o Rolandovi, Edda* aj.), **příběhy o králi Artušovi** a rytířích kulatého stolu (tzv. bretoňský cyklus), **rytířské eposy/romány** (*Alexandreis, Tristan a Izolda*), dvorská lyrika (trubadúři)
- **Arabská literatura** (*Korán, Tisíc a jedna noc*); cestopis *Milion* Marca Pola
- **Obrovský vliv křesťanství**, převažují náboženské texty (modlitební knížky, kázání, vydání Bible, legendy o svatých)
- **České země: staroslověnština** (*Proglas, Kyjevské listy*, legendy o svatých), **latina** (*Kristiánova legenda, Kosmova kronika*), **čeština** (*Hospodine, pomyluj ny; Svatý Václave, Alexandreis, Dalimilova kronika, Podkoní a žák, Mastičkář* aj.), **husitská literatura: Jan Hus** – O církvi, O pravopise českém, *Knižky o svatokupectví* aj.; *Budyšínský rukopis, Ktíž jsou boží bojovníci* aj.
- **Přelomem vydání knihtisku cca kolem pol. 15. století Johannesem Gutenbergem** (předtím manuskript v kláštřech)

RENESEANCE

- **cca 14. stol. - počátek 17. století; obrat od Boha k člověku**, důraz vzdělanost, rozum, rozvoj věd, **individualismus**, návrat k estetickým ideálům antiky; **humanismus** = myšlení zrcadlící renesanční hodnoty (vzdělanost, důraz na lidské hodnoty), není spjat jen s renesancí;
- **Petrarca** (*Sonety Lauře*), **Dante** (*Božská komedie*), **Boccaccio** (*Dekameron*), **Shakespeare** (*Hamlet, Romeo a Julie, Zkrocení zlé ženy, Othello* aj.), **Marlowe** (*Faust*), **Machiavelli** (*Vladař*), **Villon** (*Závěť*), **de Cervantes** (*Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha*) aj.
- **České země: renesance opožděna** kvůli husitským válkám (1420-1434, jejich výsledkem legální dvojitost – katolická a husitská víra), prosazení humanismu: **Daniel Adam z Veleslavína** (zájem o český jazyk = zlatá doba č.); cestopis **Kryštofa Haranta z Polžic a Bezdruzic**, **Mikuláš Dačický z Heslova** aj.

BAROKO

- **cca od pol. 16. stol. v Itálii, 17-18. století v Evropě**; vítězství Habsburků (katolíci) v bitvě na Bílé hoře 1620 proti protestantům → v českých zemích **povinný přechod od husitství/protestantství k římsko-katolickému vyznání = rekatolizace** (baroko jako nástroj k prosazení víry)
- **obrat od člověka k Bohu**, návrat k římsko-katolické víře, nitru člověka, mysticismus, dramatičnost, kontrast, náboženská témata
- **Tasso** (*Osvobozený Jeruzalém*), **Milton** (*Ztracený ráj*), **de la Barca** (*Život je sen*)
- Česká literatura: **Komenský** (protestant/exulant, *Labyrint světa a ráj srdce, Orbis Pictus, Velká didaktika*), **Balbín** (katolík, jezuita), **Michna z Otradovic** (katolík)

KLASICISMUS

- **17. a 18. století (vrchol za Ludvíka XIV.)**; napodobování antiky, oproti renesanci ale důraz na **řád a účelovost**, hledání krásy v přírodě, **rozdělení lit. žánrů na vysoké (poezie, tragédie, óda) a nízké (próza, komedie)**
- **Komedie: Molière** (*Lakomec, Misanthrop, Zdravý a nemocný*), **Goldoni** (*Sluha dvou pánů*); **Tragédie: Corneille** (*Cid*), **Racine** (*Faidra*); **bajky: Jean de la Fontaine**

OSVÍCENSTVÍ

- **18. století; u nás počátek 19. století**; důraz na racionalitu, vzdělanost, osvětu, kritika církve, rozvoj věd a občanské společnosti (lidská práva, zákony, sociologie), **kritika absolutismu** (X osvícenský absolutismus = absolutistická vláda založená na osvícenských reformách – zrušení nevolnictví, náboženská tolerance, sociální zabezpečení aj.); **vliv na Velkou francouzskou revoluci** a na společensko-politický vývoj v 19. století
- Encyklopedisté – **Voltaire**, **Diderot** (*Jeptiška*); **Swift** (*Gulliverovy cesty*), **Fielding** (*Tom Jones*), **Defoe** (*Robinson Crusoe*)
- Česká literatura: **1. fáze národního obrození** – Dobrovský, Thám, Pelcl aj.

PREROMANTISMUS

- **cca od pol. 18. století, začátek 19. století; sentimentalismus, důraz na city, obdiv k přírodě, vznešenost, zájem o ústní lidovou slovesnost, zesílený cit k národu a zájem o jeho původ**
- Filozofie: **Rousseau**, **Herder**; **hnutí Sturm und Drang: Goethe** (*Utrpení mladého Werthera*), **Schiller** (*Loupežníci*)
- Česká literatura: **2. fáze národního obrození** – Jungmann, Čelakovský, Kollár aj.

ROMANTISMUS

- **v Evropě na poč. 19. století, v české literatuře cca od 30. let 19. století! (hlavní vývoj v 1. pol. 19. stol.)**; **emoce, revolučnost, rozpor snu a skutečnosti, milostná témata, deziluze, zavržený hrdina, obdiv k přírodě, návrat k minulosti (středověku)**
- **Hugo** (*Bídníci*), **Puškin** (*Evžen Oněgin*), **Poe** (*Jáma a kyvadlo*), **Shelleyová** (*Frankenstein*), **Scott** (*Ivanhoe*), **Austenová** (*Pýcha a předsudek*), **Dumas st.** (*Tři mušketýři*), **Byron** (*Childe Haroldova pouť*), **Mickiewicz** (*Pan Tadeáš*) aj.
- Česká literatura: **3. fáze národního obrození** – **Mácha** (*Máj*), **Erben** (*Kytice*), **Tyl** (*Strakonický dudák*)

REALISMUS

- **cca od poloviny 19. století až dodnes (hlavní vývoj v 2. pol. 19. stol.)**, **snaha objektivně, bez iluzí a příkras zobrazit reálný svět (společnost) v umění, každodennost, dokumentárnost popisu, studium nitra člověka a jeho charakteru, pudů a instinktů, poznatky rozvíjejících se věd (sociologie aj.), zájem o současná témata, typizace charakterů, vývoj postav;**
- **Naturalismus = krajní směr realismu; reálné zobrazení i odpudivých škaredých jevů, zobrazení i nejnižších vrstev společnosti, psychicky nevyrovnané nebo až zvrácené postavy, determinismus = přeurčení lidského osudu/charakteru na základě sociálního postavení, prostředí nebo dědičnosti; příklad: Emil Zola** (*Zabiják*)
- **Balzac** (*Otec Goriot*), **Sienkiewicz** (*Quo Vadis*), **Gogol** (*Revizor*), **Tolstoj** (*Vojna a mír, Anna Karenina*), **Dostojevskij** (*Zločin a trest*), **Čechov** (*Višňový sad*), **Flaubert** (*Paní Bovaryová*), **Dickens** (*Oliiver Twist*) aj.
- **Česká literatura: začátek kolem poloviny 19. století – Němcová** X na půl s romantismem (*Babička*), **Havlíček Borovský** (*Křest sv. Vladimíra*), **2. pol. 19. století: májovci – Neruda** (*Povídky malostranské*), **Světlá, ruchovci – Krásnohorská, Čech** (broučkář), **lumírovci – Vrchlický** (*Noc na Karlštejně*), **Sládek, Zeyer; historická beletrie – Jirásek** (*Psohlavci*), **Winter; venkovská próza/drama – Rais** (*Kalibův zločin*), **Klostermann** (*V ráji šumavském*), **Mrštíkové** (*Maryša*) aj.